

9. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко І.Ф. Кривонос та ін.; За ред. І.А. Зязюна. - 3-тє вид., допов. і переробл. - К.: СПД Богданова А.М., 2008. - С. 25-29.
10. Сидоренко В.В. Розвиток педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти: монографія / Вікторія Вікторівна Сидоренко. - Донець: Каштан, 2012. - 492 с.
11. Сухомлинський В.О. Слово про слово. Слово вчителя в моральному вихованні // Вибрані твори: Т. 5, - К., 1977. - Т. 5, - С. 82, 321.
12. Учїться висловлюватися / П.І. Білоусенко, Ю.О. Арешенков, Г.М. Віняр та ін. - К.: Радянська школа, 1990. - 126 с.
13. Чак Є.Д. Чи правильно ми говоримо, - К.: Освіта, 1997. - 239 с.

Отримано: 19.04.2016

УДК 378.1

Стискун С. В. °

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, аспірант
кафедри педагогіки факультету психології

СУЧАСНА СИСТЕМА МЕНЕДЖМЕНТУ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ ФРАНЦІЇ

У статті охарактеризовано зумовленість дослідження університетської освіти, зокрема управлінського сектору, розкрито основні проблеми розвитку вищої освіти сьогодення та визначено місце управління сучасної університетської освіти Франції в системі нашої країни.

Ключові слова: *університетська освіта, управлінський сектор, вища освіта, глобалізація, інтернаціоналізація, євроінтеграційні процеси.*

В статье охарактеризованы обусловленность исследования университетского образования, в частности сектора управления, раскрыты основные проблемы развития высшего образования настоящее и определено место управления современного университетского образования Франции в систем

Ключевые слова: *университетское образование, управленческий сектор, высшее образование, глобализация, интернационализация, евроинтеграционные процессы.*

Scientific and pedagogical principles of management of modern university education in France (theoretical and methodological aspect)

The article describes the research conditionality of university education, including the management sector. We also raised the question of higher education

nowadays and the place of French educational management system of modern university in our country.

Keywords: *university education, management sector, higher education, globalization, internationalization, integration processes.*

Актуальність. Застосування сучасних методик менеджменту у вищій освіті, краща координація адміністративних структур із традиційним управлінням на факультетах, а також об'єднання вищих навчальних закладів деяких країн у більш централізовані - це неповний перелік методів підвищення ефективності адміністрування. Робота з покращення управління, що почалася з 60 -х років і триває до цього часу, є однією з провідних реформ європейської вищої освіти.

У статті ми визначаємо сучасність, перш за все, як період із початку XXI ст., але сучасне зближення західноєвропейських національних систем вищої освіти, їх реформування та модернізація підпадають під вплив регіональних і національних особливостей освіти, тісно пов'язаних з давньою та новітньою історією кожної окремої країни. Це визначає актуальність дослідження процесів, що відбувалися в освітній галузі Європи як з XI ст., так і упродовж останніх десятиліть. Таким чином, ми визначаємо педагогічні передумови розвитку сучасної університетської освіти Франції в історичному ракурсі.

Саме історії управління університетської освіти європейських країн в тому числі і Франції після Другої світової війни й особливостями національних університетських систем присвячено окремі роботи відомих європейських науковців: Ф. Альтбаха, А. Барбанна, У. Фельт, Р. Флауда, Б. Кларка, А. Корбетті, Г. Ніна, Г. Перкіна, С. Райхарт, П. Схотта, А. Сурсок, К. Тауча, Г. Хаута та інших, при цьому Західна Європа як окрема галузь досліджень практично не виокремлюється [1, с. 171].

Мета. Дослідити тенденції та напрями науково-педагогічних засад управління та реформування змісту університетської освіти.

Франція є прикладом високоцентралізованої системи управління, незважаючи на всю розмаїтість сектора вищої освіти країни. Французька система поєднує три типи вищих навчальних закладів - університети, вищі професійні школи *Grandes Ecoles* й університетські технологічні інститути. Створені в 1966 р., які пропонують короткострокові професійні курси вищого рівня. Університетська освіта у Франції переживає період реформ, покликаних у тому числі скоротити відставання французьких університетів від престижних вищих шкіл *Grandes Ecoles*. Головні зусилля у справі реформування університетської освіти Франції спрямовані на впровадження європейської двоциклічної системи бакалавр-магістр, забезпечення можливостей вертикальних та горизонтальних переходів між рівням і спеціальностями, реалізацію уніфікованої системи кредитів і заліків навчання, забезпечення якості послуг, що надаються університетами.

Європейська традиція навчання, виробництва нового знання й науки, що започаткувалася ще в XX ст., стала основою розвитку багатьох моделей вищої освіти в усьому світі. Найбільш відомі моделі європейського університету, які зараз обумовлюють традиційні національні особливості

західноєвропейського університету – це німецька, британська та французька [2, с. 131].

Сучасна управлінський сектор увібрав особливості всіх епох свого розвитку. Так само, як і в Середні віки, він підтримує академічну мобільність завдяки французькій та англійській мові як мові навчання всієї континентальної Європи і світу, а також завдяки схожим навчальним програмам; університет не знаходиться поза політичними реаліями, так само, як у часи Просвітництва; він успішно поєднує науку й навчання, як і в Нові часи.

Так, Болонський і Лісабонський процеси впливають на сучасну університетську освіту західноєвропейських країн і надають їй інтеграційні ознаки, водночас розмаїття характеризувало західноєвропейську університетську освіту протягом століть. Можна спрогнозувати співіснування загальноєвропейських структур і процесів із різноманітною традиційною організацією навчання у західноєвропейських університетах протягом певного часу в майбутньому. Болонський процес був ініційований, перш за все, з метою подолання відставання від північноамериканської системи вищої освіти. У процесі інтеграції європейськими науковцями було відкрито стільки нового й перспективного в розмаїтті європейської вищої освіти, що попередня мета – стати схожими на США – стала все менш привабливою.

Наприкінці ХХ – початку ХХІ ст., питання фінансування стало одним з найактуальніших для західноєвропейського університету. У його структурі виникли відділи фандрайзingu, з виконання фінансованих проектів, з розвитку тощо. Університет став активним учасником комерційних проектів, а також почав залучати до виконання цих проектів випускників, місцеву влад, кошти незалежних фондів тощо. Університет став засновником комерційних структур і учасником фінансового ринку, що принесло не тільки додаткові гроші, але й додаткові ризики.

На початку ХХІ ст., головними особливостями вищої освіти Франції вважаються:

- 1) бінарна система вищої освіти, що розділяє престижні вищі школи *Grandes Ecoles* та інші ВНЗ;
- 2) організація й фінансування більшості фундаментальних досліджень Національним центром наукових досліджень, що не входить до структури вищої освіти;
- 3) активна участь держави у створенні та використанні наукового й технічного знання [2, с. 6].

Окрім того, особливістю університетської освіти Франції можна назвати рівномірний розподіл університетів за всіма регіонами країни, централізоване управління сектором і наявність особливого ринку праці для аспірантів.

У наш час зарахування до вищих шкіл Франції відбувається в умовах жорсткого конкурсного відбору, внаслідок чого у вищу школу дуже важко вступити, проте закінчити її можна без особливих зусиль. У Франції вважають, що високі вимоги до осіб, які вступають на навчання до вищих шкіл, забезпечують випускникам відмінні умови працевлаштування, що не

зовсім правильно, оскільки працедавці часто міркують, що працевлаштування такої елітної молоді є надто дорогим [3, с. 263].

З іншого боку, в університети приймають усіх, хто не вступив до вищих шкіл, не враховуючи при цьому, чи достатньо в університеті викладачів, чи є необхідна матеріальна база, відповідні приміщення тощо.

У результат вступити до університету достатньо легко, а отримати диплом про його закінчення, не виконавши значну роботу, практично неможливо. У процесі навчання з університету виключається велика кількість студентів, і таким чином, ціна вищої освіти у Франції дуже висока, як з фінансової, так і з соціальної точки зору [4, с. 224].

Що ж врешті-решт відбувається в системі сучасного менеджменту університетської освіти Франції?

По-перше, університети почали створювати об'єднання на національному і регіональному рівнях. Це важливо для проведення більш якісних та глибоких досліджень 2013 р. було ухвалено закон, згідно з яким такі об'єднання стали обов'язковими, якщо в певному регіоні є факультети, що дублюють навчальні програми.

Малі й середні університети змушені були піти далі – укрупнюватися для ефективнішого управління бюджетними й людськими ресурсами шляхом злиття університетів на місцевому та регіональному рівнях. Це зменшило кількість університетів, але вони стали більш видимими для потенційних студентів, дослідників і донорів. Сьогодні у Франції налічується близько 74 публічні університети, а ще 2010 р. їх було 88. Так нинішній Університет Страсбурга (Universitede Strasbourg) був утворений злиттям трьох університетів цього міста, а Університет Екс-Марсель став (AixMarcelleUniversite) – трьох університетів регіону Прованс-Альпи-Лазурний берег. Університет Екс-Марсель став найбільшим у Франції, а університет Страсбурга – третім за розміром. Це дало їм можливість потрапити до Шанхайського рейтингу і на цьому будувати свій імідж. Торік Університет Страсбурга посів у ньому 95-е місце, а Екс-Марсель – 101 – 150. При цьому в більш глибоких і національних рейтингах (де ставка робиться не так на цитування та публікації, як на кількість студентів, котрі закінчили цикл, на різноманітні оцінювання якості та опитування) вони закріпилися на позиціях посередині [5, с. 138].

По-друге, університети змушені були стати більш відкритими. В умовах жорсткої конкуренції, в ситуації, коли потрібно постійно залучати донорів як на національному рівні, так і на рівні ЄС, боротися за найкращих студентів, слідом за якими прийде фінансування, не бути відкритим стає не вигідно. Це несе репутаційні втрати для навчального закладу, а посадовець, який приховує інформацію, не зробить вдалої кар'єри.

Водночас високий рівень правової культури, вплив громадянського суспільства усувають потребу так детально, як в Україні, законодавчо регулювати доступ до публічної інформації, адже механізм працює і без цього. Доступ до інформації у Франції базований на статті 15 Декларації прав людини і громадянина 1978 р. яка гарантує, що суспільство має право вимагати аби кожний представник влади звітував про свою управлінську

діяльність, а також на нормах Закону №78-753 від 17 липня 1978 р. щодо заходів з поліпшення відносин між публічною адміністрацією і громадськістю в сфері адміністративних, соціальних та податкових відносин. Закон побудований на подібних до українського принципах: дає вичерпний перелік інформації, доступ до якої обмежено, зобов'язує враховувати положення про захист персональних даних і окремо встановлює, що наукові установи й освітні заклади також є суб'єктами відповідних правовідносин.

Щороку державне фінансування університетів збільшується. Тільки за перший рік після реформи 2007 р. децентралізація і передача повноважень загалом дали змогу збільшити фінансування з 6800 євро до 9000 на одного студента. Маючи право на розпоряджатися всім обсягом коштів на власний розсуд, університети несуть відповідальність за управління державними коштами. Ця відповідальність вимагає прозорості, що передбачає не тільки фінансову звітність, а й відкритість інформації про освітню політику університету та діяльність адміністрації. Засідання всіх органів управління навчальним закладом є відкритими для громадськості (за винятком особливих перемовин, наприклад з питань укладання трудового контракту, проте результати таких перемовин мають бути оприлюднені протягом найкоротшого терміну). Те саме стосується перемовин щодо укладання контракту на науково-дослідну діяльність; перемовини можуть бути таємними, проте результат – ніколи. Норми закону про захист персональних даних (Loi Informatique et ...) не можуть використовуватися з метою приховування університетської політики [6, с. 198].

Власне, через те, що є можливість прийти і бути присутнім фактично на будь-якому засіданні керівних органів або безперешкодно отримати відповідний документ через запит, немає потреби оприлюднювати на сайтах вищів специфічні документи - наприклад штатний розпис чи кошторис. Водночас вища рада з оцінювання наукових досліджень і вищої освіти, адміністративний орган, який покликаний на оцінювати якість вищої освіти, регулярно оприлюднює на своєму сайті так звані рапорти оцінювання (Rapports d'évaluation) по кожному з університетів. З рапорту можна дізнатися про структуру управління, кошторис університету, кількість ставок викладачів на постійному і тимчасовому контракті, навіть вакансій та динаміку їх заповнення, інформацію про матеріальні ресурси: нерухомість, транспортні засоби, лабораторії, устаткування тощо. Усе це подано в зручному для ознайомлення форматі графіків і таблиць, з динамікою змін за попередні роки.

Візьмемо для прикладу два університети. Перший – столичний Пантеон-Ассас, який є одним з лідерів у сфері права та економіки і символом вдалого освітнього менеджменту. Він налічує 18 000 студентів, 2016 викладачів і має бюджет 92,3 млн. євро. Другий - Університет Ліон-2, який спеціалізується на гуманітарних і суспільних науках і налічує 27 000 студентів, 2500 викладачів, має бюджет 120 млн. євро. Адміністрація Леон-2 після реформи 2006 р. була переконана, що університет має самостійно забезпечити роботу багатьох кафедр і підрозділів, не співпрацюючи з регіональними конкурентами. Проте конкуренти, не краще змогли

розпорядитися акумульованими фінансовими ресурсами швидко запропонували нові програми. У 2007 - 2008 рр. університет Paris-Sud 11 прийняв 4822 іноземних студентів (18% від загальної кількості студентів), які приїхали з Африки (51%), Азії (26%) та Європи (18%). Щорічно ВНЗ збільшує кількість іноземних студентів.

Так, Болонський і Лісабонський процеси впливають на сучасну університетську освіту західноєвропейських країн, в тому числі й Франції, і надають їй інтеграційні ознаки, водночас розмаїття характеризувало західноєвропейську університетську освіту протягом століть. Можна спрогнозувати співіснування загальноєвропейських структур і процесів із різноманітною традиційною організацією навчання у західноєвропейських університетах протягом певного часу в майбутньому. Болонський процес був ініційований перш за все з метою подолання відставання від північноамериканської системи вищої освіти. У процесі інтеграції європейськими науковцями було відкрито стільки нового й перспективного в розмаїтті європейської вищої освіти, що попередня мета – стати схожими на США – стала все менш привабливою.

Наприкінці ХХ – початку ХХІ ст., питання фінансування стало одним з найактуальніших для французького університету. У його структурі виникли відділи фандрайзingu, з виконання фінансованих проектів, з розвитку тощо. Університет став активним учасником комерційних проектів, а також почав залучати до виконання цих проектів випускників, місцеву владу, кошти незалежних фондів тощо. Університет став засновником комерційних структур і учасником фінансового ринку, що принесло не тільки додаткові гроші, але й додаткові ризики.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити висновки, що характерними особливостями сучасної університетської освіти Франції є масифікація, забезпечення рівного доступу, зміцнення зв'язків науки та бізнесу, рівномірне розміщення університетів всіма регіонами країни, централізоване управління сектором і наявність особливого ринку праці для аспірантів. В університетах Франції зміцнення органів виконавчого керівництва не означало одночасного послаблення дорадчих органів: наше дослідження демонструє, що ці дорадчі органи не беруть безпосередньої участі в розробці рішень, але, тим не менше, виконують функцію контролю за виконавчим керівництвом і, водночас, вони легітимують рішення, прийняті керівництвом. Зрештою вони відіграють провідну роль в управлінні університетом.

Інша обставина, яка вирізняє ситуацію у французьких університетах з-поміж інших університетів Європи, полягає в тому, що наявність міцного керівництва на чолі університетів призводить до послаблення позиції деканів. З одного боку, між президентами і деканами існує багато розбіжностей у поглядах; з іншого боку, їхні взаємовідносини в управлінні університетом настільки складні, що декани в основному не беруть участі у розробці університетської політики.

Список використаних джерел:

1. Cornec J. Laicité. – Paris: S.U. D. E.L., 1965. – 529 p.
2. Bourglé C. L'école normale supérieure. D'où elle vient - ou va. – Paris , 1924.- 146 p.
3. Вейланд С. Университеты и новый облик Европы / С. Вейланд // Вестник высшей школы.- 1991. – 263 с.
4. Матвієнко О. В. Теоретичні основи реформування систем вищої освіти у країнах ЄС / О.В. Матвієнко // Педагогіка і психологія професійної освіти.- 2002. №4. – 254 с.
5. Степко В. Вища технічна освіта і наука України як фактори суспільного розвитку та інтеграції України у світове співтовариство / В. Степко // Вища школа.- 2004.- № 5-6. - С. 40-53.
6. Saisalieu, R. (1983). La régulation culturelle des ensembles organisés, L'année sociologique pp. 195-217.

Отримано 04.05.2016

УДК 378.4

Якуб М. С. °

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, аспірант кафедри педагогіки факультету психології.

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ»

Стаття присвячена теоретичному аналізу поняття «студентське самоврядування». Розглянуто підходи до визначення, виявлено зміст, основні ознаки, принципи, завдання студентського самоврядування на сучасному етапі розвитку в Україні.

Ключові слова: студентське самоврядування, система управління університетом, форма організації управління, засіб виховання, соціалізації особистості.

Статья посвящена теоретическому анализу понятия «студенческое самоуправление». Рассмотрены подходы к определению, выделены содержание, основные черты, принципы, задания студенческого самоуправления на современном этапе развития в Украине.

Ключевые слова: студенческое самоуправление, система управления университетом, форма организации управления, средство воспитания, социализации личности.

The article examines the theoretical analysis of the concept of "student government". The author describes approaches to the definition, maintenance,